

DE VLAAMSE HARINGVISSERIJ VOOR YARMOUTH IN DE MIDDELEEUWEN

Le plus ancien centre international de pêche harenguière dans la mer du Nord est sans doute Great Yarmouth, port anglais dans le comté de Norfolk. Son essor date du règne de Guillaume le Conquérant, duc de Normandie, qui en 1066, avec l'aide de nombreux flamands, conquiert l'Angleterre. Déjà à ce moment Yarmouth comptait 70 bourgeois libres, qui s'occupaient de négoce et de pêche. En 1209 la communauté reçut du roi Jean sans Terre ses privilèges urbains. Au XIIIe siècle son port devint le rendez-vous des pêcheurs et des négociants de tous les pays riverains de la mer du Nord et le plus grand marché harenguière de l'Angleterre. Les habitants y organisèrent, chaque année, de septembre à novembre, pendant la saison de pêche, une foire libre, où les trafiquants étrangers y échangeaient leurs marchandises contre le hareng. Parmi les visiteurs des pays continentaux furent surtout particulièrement nombreux les négociants de Norvège, de Frise, d'Allemagne et aussi les pêcheurs de Flandre. Ces derniers déchargeaient principalement à Yarmouth leurs cargaisons de hareng frais pris dans les eaux anglaises. En 1272, le roi Henri conféra à la ville le titre de « Great Yarmouth » (« Grant Gernemyt »).

A partir de 1270 les pêcheurs flamands rencontrèrent dans le port de Great Yarmouth et de la part des Anglais, de plus en plus de difficultés. Dorénavant les conflits économiques entre la Flandre et l'Angleterre, ainsi que les guerres entre ce pays et la France ou l'Ecosse eurent comme résultat, que les Flamands furent trop souvent les victimes des actes de vengeance ou de représaille exercés par les Anglais, sur mer, ou dans les ports britanniques. En 1297 toute la flotte de pêche de Blankenberge, soit 60 bateaux, fut assaillie par les Anglais après une rixe entre les bâtiments de guerre des Cinque-Ports (ports anglais du Pas de Calais et de la Manche) et de ceux de Great Yarmouth. Les difficultés de cette sorte durèrent jusque vers 1320. Les rois d'Angleterre, Edouard Ier et Edouard II, prirent bien quelques mesures pour mettre fin aux actes de dégradation de leurs marins et pour assurer aux pêcheurs des Pays Bas dans les eaux anglaises plus de sécurité. Mais ils ne purent détruire les abus dans les ports anglais, surtout dans le port de Great Yarmouth. Les habitants de cette ville avaient pris, en effet, l'habitude de s'entremettre comme « hostes » entre les pêcheurs étrangers et les marchands de toutes les nations. A toute occasion, ils détroussaient leurs clients et, en premier lieu, les pêcheurs, qui devaient recourir à leurs services pour vendre leur poisson. Bientôt nos flamands se lassèrent de cette situation et, après 1350, délaissèrent de plus en plus Great Yarmouth pour débarquer leurs cargaisons dans d'autres ports anglais. Ainsi se posa pour eux la question de décharger le poisson dans de meilleures conditions, et aussi dans leurs propres ports. Ils cherchèrent à saler le hareng à bord de leurs bateaux, ce qui les emmena à introduire un nouveau procédé de salaison, celui du caquage, qui devait révolutionner l'industrie de la pêche dans les pays de la mer du Nord.

In de loop van de XIIe en de XIIIe eeuw waren aan de Vlaamse kust en aan de Honte een hele reeks visserijhavens tot stand gekomen. Het waren Grevelinge, Duinkerke, Nieuwpoort, Lombardsijde, Oostende, Blankenberge, Sluis, Hughevliet en Biervliet. Hun vis-

sers legden zich zowel toe op de vangst van haring en makreel, als op die van schelvis, kabeljauw, bot, pladijs, zalm en steur en zelfs op die van meerzwin en ander vetvis. Van de aanvoer van deze verschillende vissoorten is er voor het eerst spraak in de keure van Nieuwpoort van 1163. Dezelfde soorten vis worden ook in het toltarief van Damme van 1252 opgesomd. Deze opsomming op zichzelf is reeds een kostbare aanwijzing voor de seizoenen, tijdens dewelke gevist werd, en voor de visgronden, welke aangedaan werden. Van al deze visserijen was de haringvangst wel de voor-naamste. Reeds in de XIIe eeuw kende ze aan de westkust, in de streek tussen Nieuwpoort en Calais, alwaar, vóór de Hoofden, aan de ingang van het Kanaal, gevist kon worden, een grote bloei. In de loop van de XIIIe eeuw kwamen de vissers er toe hun bedrijf uit te breiden tot de visgronden vóór de kust van Zuid-Oost Engeland en, op zoek naar haring, zich steeds verder van hun thuishavens te verwijderen. De richting, die ze insloegen, was die van « Noordover » of « Nordpays », welke hen bracht naar de kusten van Suffolk en Norfolk, waar zich talrijke Engelse visserijhavens bevonden. Zo groeide reeds in de XIIIe eeuw de Vlaamse haringvisserij in de Noordzee uit tot een cyclus van opeenvolgende vangstreizen, die in Juni of Juli voor de kusten van Oost-Schotland en Oost-Engeland (York) ingezet werd, in Augustus, September en Oktober voor de kusten van Norfolk en Suffolk haar « teelt » of hoogtepunt bereikte en in November vóór de « Hoofden » of de zandbanken aan de Vlaamse westkust eindigde. Volgens een Nieuwpoortse oorkonde van 1247 nopens de heffing en de verdeling van de door de kerk geheven haringtienden, ging het eigenlijk seizoen van 29 September tot 18 November. Wat voordien en nadien gevangen werd, was niet aan de kerkelijke heffing onderhevig. Gedurende hun verre vangstreizen kwamen de vissers inderdaad, gezien de grote afstanden, niet naar Vlaanderen terug, maar verkochten ze hun vis in Engeland zelf. Alleen de vangsten uit de « Vlaamse Zee » of de zuidelijke Noordzee en het Nauw van Calais konden ze als verse vis in hun thuishavens aanvoeren.

Daar de vissers van Nieuwpoort de gewoonte hadden, als « haringtiend », ieder jaar, na de « teelt », een bepaald gedeelte van de door hen gemaakte winsten aan de geestelijkheid van hun gemeente af te staan en ze dienaangaande met de kerk meermaals overeenkomsten sloten, kennen we min of meer de techniek van de middeleeuwse haringvisserij. Deze werd beoefend met open boten van het type van de vroegere vikingschepen, zonder enig dek, maar voorzien van een aantal zitbanken en van een mast met zeilen. De vissers wisten met dergelijke boten, die zowel met riemen als met zeilen voorbewogen konden worden, verre tochten te ondernemen. De grootste onder deze vaartuigen hadden een tonnemaat van 30 ton, een laadvermogen van 20 last haring of zowat 200.000

stuks vis en een bemanning van ongeveer 20 koppen. Naast de eigenlijke vangst, konden ze nog allerlei benodigheden als proviand, ketels, potten, matrassen, ankers, netten, zout, wapens en ander scheepsgerief medevoeren. Soms hadden ze zelfs nog een « slabbaert » of klein roeiboortje aan boord mede. Dit werd zelfs gebruikt, eenmaal men op de visgronden aangekomen was, om de haringscholen op te sporen. Op de zegels van sommige havens als Nieuwpoort, Dunwich en Sandwich, vinden we de hier beschreven vissersboten en « slabbaerts » afgebeeld. Meestal hadden deze vaartuigen, als de vikingschepen, een symmetrisch voorkomen en waren hun voor- en achtersteven identiek van vorm, zodat ze dus even gemakkelijk voor- als achteruit konden varen. Naast deze haringboten, gebruikten de Vlaamse vissers ook nog andere typen van vaartuigen, als hoekers voor de hoekwantsvisserij op kabeljauw, schelvis en andere grote vissen, en makreelboten voor de makreelvangst in het Kanaal. Beide soorten vangsten grepen evenwel meestal buiten het eigenlijk haringseizoen plaats. De bemanning van elke boot bestond uit de stuurman, die, ofwel volledig, ofwel gedeeltelijk eigenaar van het schip was, en zijn « volghers », de « vennoten » of leden van de bemanning. Dezen leverden inderdaad een gedeelte van de uitrusting van het vaartuig, namelijk de kostbare netten, die door hen zelf of door hun vrouwen gebreed geworden waren. Uit dien hoofde hadden ze dan ook, na het haringseizoen, recht op een aandeel in de gemaakte winst. Dank zij deze typische werkwijze, zo gans in de trant van het middeleeuws ambachtswezen, kon de stuurman-eigenaar of mede-eigenaar de nodige visnetten, gemiddeld een veertigtal, samenbrengen. De aan elkaar gekoppelde netten, voorzien van talrijke repen, vlotters uit kork en gewichten uit lood of steen, vormden de haringvleet welke rechtstandig in het water hing en in wier mazen de haring gevangen werd. Deze drijfnetten konden een lengte van verschillende honderden meters bereiken. Voor het inhalen ervan waren dan ook talrijke armen vereist, wat mede de grote getalsterkte van de bemanning van de haringboten verklaart.

Tijdens hun vangstreizen in de Noordzee, vooral tijdens die vóór het eigenlijk haringseizoen, bezochten de Vlaamse vissers de verschillende Schotse en Engelse havens, zowel om er hun vis aan de man te brengen, als om er hun netten te drogen en te herstellen, zich te approvianderen en zelfs om er koopwaar als zout, graan, wol of gerookte vis in te slaan. We vinden ze van 1230 af sporadisch vermeld te Berwick-on-Tweed, Tynemouth, Hartlepool, Whitby, Ravenscar, Scarborough, Filey, Blakeney, Yarmouth, Kirkley, Dunwich, Ipswich, Sandwich en andere havens van York, Norfolk, Suffolk en Kent. Onder al deze aanlegplaatsen was degene, die ze het meest en omzeggens geregeld bezochten, de haven van Great-Yarmouth, nabij Norwich (Norfolk). Yarmouth, dat reeds in de tijd van Willem de Veroveraar (XIe eeuw) bestond en in 1209 van koning Jan zonder Land zijn

gemeentelijke vrijheden ontving, was tijdens het haringseizoen de verzamelplaats van de Engelse en overzeese vissers, waaronder vooral de Vlaamse, de Zeeuwse en de Hollandse. Zijn haven kende dan ook, ieder jaar, van September tot November en December, periode tijdens dewelke tevens een jaarmarkt in de stad gehouden werd, een drukke toeloop van allerlei handelaars, zowel vreemde, als inlandse, die er, na gedane zaken, gezouten haring als terugvracht insloegen. De stad zelf was ontstaan op een zandbank in de monding van de Yare en haar ingezetenen bevolking bestond uit allerlei gelukzoekers en avonturiers, die als bemiddelaars tussen de vreemde vissers en de handelaars optraden. Zoals in elke nederzetting met een bevolking van dergelijk allooi, deden er zich ook te Yarmouth veel conflicten tussen de ingezetenen en de zeelieden van de verschillende naties, die er hun vis kwamen verkopen, voor. Yarmouth leefde bovendien in een bijna voortdurende vijandschap met de liga van de Engelse Kanaalhavens de « Cinque Ports » (Dover, Sandwich, Hastings, Hythe en Romney). Om zich tegen de aanslagen van deze concurrenten te verdedigen, rustte het meermaals eigen konvooi- en oorlogsschepen uit. De koning van Engeland maakte dan ook, telkenmale hij met Frankrijk of Schotland in oorlog was, van deze oorlogsmarine en van die van de andere Engelse havens gebruik, om ze tegen de vijand in te zetten.

De Vlamingen, die in de Noordzee visten en Great-Yarmouth, benevens de andere Engelse havens aandeden, waren, wegens de ligging van de visgronden nabij de Britse kusten, in tijd van oorlog ten zeerste aan allerlei gevaren en plagerijen bloot gesteld. De Vlaamse haringvisserij was in de middeleeuwen van de goede wil van de Engelsen afhankelijk bijna in dezelfde mate als de Vlaamse wolindustrie, welke evenzeer haar grondstof uit Engeland betrok. Telkenmale dit land of zijn koning in internationale moeilijkheden gewikkeld werd, deed de weerslag daarvan zich op de zeevisserij en de wolaanvoer gevoelen. Vooral de politieke tegenstelling tussen Frankrijk en Engeland werkte nadelig op het normaal verloop van de haringvangst. Het graafschap Vlaanderen, dat politiek afhankelijk van het ene en economisch afhankelijk van het andere was, werd immers telkenmale in het steeds opnieuw opblazend conflict tussen beide landen betrokken. De Engelse koning, om de graaf van Vlaanderen aan zijn zijde te krijgen, trof dan telkens economische sancties tegenover de Vlaamse handelaars en vissers, die zich in zijn rijk bevonden. Dit deed reeds Jan zonder Land in 1213. Zeeroverij, oorlog en economische vergelding waren dan ook de drie factoren, die de zeevisserij en vooral de haringvangst in de Noordzee aanhoudend stoorden. Gezien de Vlaamse haringvissers tijdens de « teelt » vooral Great-Yarmouth bezochten, was het dan ook daar dat de meeste moeilijkheden ondervonden. Zeer dikwijls dierven ze zich dan ook niet naar deze Engelse haven, centrum van de haringvisserij in de Noordzee,

begeven. Hoe diep de invloed van de internationale gebeurtenissen op de gang van zaken te Yarmouth was, toont ons een gebeurtenis uit 1238. Dat jaar rukten de Tartaren zo snel in Oost-Europa vooruit, dat de Friese en Skandinavische handelaars niet over zee naar Yarmouth dierven komen om er, zoals het hun gewoonte was, een lading haring in te slaan. Het gevolg was, dat in genoemd jaar de viskooplui van Yarmouth geen buitenlandse afnemers vonden en de haring tot in de verste uithoeken van Engeland aan een spotprijs aan de man gebracht werd. Voor één zilverstuk kon men er toen 40 à 50 stuks kopen en dan nog wel van de beste, althans zoo weet ons de kronijkschrijver Mathieu de Paris te vertellen. Of ook de Vlaamse vissers zich dat jaar met hun vangst naar Yarmouth hadden begeven, weet deze schrijver ons niet te melden.

Eigenlijke moeilijkheden te Yarmouth en in de andere Engelse havens blijken de Vlaamse vissers eerst van 1270 af te hebben ondervonden. Dat jaar brak er inderdaad, om zuiver persoonlijke redenen, een langdurig geschil tussen Hendrik III, koning van Engeland en Margaretha van Konstantinopel, gravin van Vlaanderen, uit. Aan beide zijden ging men, zogezegd als vergoeding voor geleden schade, over tot aanhouding van kooplieden en beslaglegging op hun schepen en goederen, hetgeen de zeeroverij ten zeerste begunstigde. Aldus werden in 1273 en 1274 en groot aantal Vlaamse vissers uit Grevelinge, Duinkerke, Damme en Hughevliet op zee door Engelse kapers beroofd. Verschillende onder hen verloren hun schip met al hetgeen aan boord was, als visnetten, haring-, kabeljauw- en andere visvangst, tuigage, zout en andere zaken als bedden, klederen, potten, koperen vaatwerk en wapens. Andere vissers, waaronder verschillende stuurliu uit Duinkerke, verloren te Yarmouth en te Trunbsy hetgeen ze aldaar te goed hadden van lieden aan wie ze haring, kabeljauw of andere vis geleverd hadden. Na vier jaar storing in de economische betrekkingen, werd in Juli 1274 door de vrede van Montreuil-sur-Mer het normaal handelsverkeer tussen Engeland en Vlaanderen opnieuw hersteld. De goede verstandhouding werd echter weldra opnieuw verstoord. Tijdens de wapenstilstand, waarmee de onderhandelingen te Montreuil ingezet geworden was, zouden de Vlaamse vissers hun Engelse beroepsgenoten, die vreedzaam aan het vissen waren, onverhoeds hebben aangevallen en ongeveer 1.200 onder hen hebben gedood. Deze aantijging had als gevolg, dat ook na de sluiting van het vredesverdrag door de Engelsen steeds verdere sancties getroffen werden. Zo werden in Augustus 1274 twee en twintig Nieuwpoortse vissers, die Berwick-on-Tweed aangedaan hadden om er hun netten te laten drogen, uit te rusten en zich te approvianderen door de burggraaf van Northam aangehouden en in de gevangenis geworpen. Gravin Margaretha stuurde dan ook onmiddellijk aan de Engelse koning een protestbrief met het dringend verzoek de aangehouden terug in vrijheid

te stellen, aangezien hun arrestatie in tijd van vrede gebeurd was. Toch maakten de Vlamingen geen aanstalten om tot een vredelievende oplossing te komen in zake de regeling van de aan elkaar uit te keren schadevergoeding. Het bleek inderdaad, dat meer Engelse goederen in Vlaanderen, dan Vlaamse in Engeland in beslag genomen geworden waren. In 1276 werd dan ook bepaald de toegang tot Engeland aan de Vlamingen ontzegd. Dat in zulke omstandigheden de onveiligheid op zee toenam en het bedrijf van de vissers vol risico's bleef, ligt voor de hand.

Het herstel van de vrede in 1284 stelde geen einde aan de talrijke moeilijkheden, die de Vlaamse haringvissers in de Engelse wateren en havens ondervonden. Dat jaar werden te Yarmouth verschillende Oostendse zeelieden, wegens niet vereffening van een vroegere schuld, aangehouden. De crisis bereikte haar hoogtepunt in 1293, toen een volledige vloot van Vlaamse handelsschepen door de Engelsen geplunderd werd. Het ergste incident gebeurde dat jaar evenwel te Blakeney (Norfolk), waar verschillende Brabantse en Hollandse zeelieden en handelaars door de plaatselijke bevolking op snode wijze om het leven werden gebracht. Deze laffe moord werd evenwel door koning Edward op hardhandige manier bestraft. Het was hoog tijd, dat de Engelse vorst maatregelen tot verzekering van de veiligheid van de vreemdelingen in zijn rijk trof. Zo gemakkelijk nochtans ging dit niet. In 1294 inderdaad, bij de hervatting van de oorlog tussen Frankrijk en Engeland, werden de handelsbetrekkingen met de Vlaanderen door de Engelsen opnieuw geschorst. Alleen reeds te Ravenscar (nabij Scarborough) werden aldan zowat 32 Duitse, Friese en Hollandse handelsschepen, geladen met haring, vlas en andere zaken bestemd voor Vlaanderen, aan de ketting gelegd. Gezien evenwel de graaf van Holland, Floris V, in tegenstelling met Gwijde van Dampierre, graaf van Vlaanderen, voorlopig nog aan de zijde van de Engelsen stond, gelastte Edward in 1295 aan zijn baljuws te Yarmouth aldaar er voor te zorgen, dat gedurende het komende haringseizoen, de Zeeuwse, Hollandse en Friese vissers er op generlei wijze zouden verontrust worden. Gwijde van Dampierre integendeel zag zich gedwongen de Vlaamse kust in staat van verdediging te stellen en aan de Franse koning schepen en manschappen voor de strijd tegen Engeland te leveren. De Fransen beraamden inderdaad in Juli 1296 een aanslag tegen Yarmouth. Deze mislukte evenwel, dank zij de door de Engelse koning getroffen voorzorgsmaatregelen.

De breuk tussen Vlaanderen en Engeland was gelukkig van korte duur. In het begin van het jaar 1297 brak Gwijde van Dampierre met Filips de Schone, die hem maar al te diep vernederd had, en koos partij voor Edward I, met wie hij een bondgenootschap aanging. Reeds op 8 Maart kwamen de graaf van Vlaanderen en de koning van Engeland overeen een einde te stellen aan alle verdere wandaden van hun respectievelijke onderdanen tegenover elkaar. Edward I trof

dan ook bij de aanvang van het haringseizoen, op 1 September 1297, met het oog op de veiligheid van de Vlaamse, Zeeuwse en Hollandse vissers, buitengewone maatregelen voor de bewaking van de zee kust nabij Great-Yarmouth. Toch zouden de Vlaamse vissers op zee door de Engelsen aangevallen worden. Edward I was, in uitvoering van het met Gwijde van Dampierre gesloten verdrag, met een vloot van oorlogsschepen geleid door Yarmouth en de Cinque Ports naar Vlaanderen overgestoken. Op hun weg naar het Zwin kwamen de beide smaldelen, waaruit zijn zee-macht samengesteld was, met elkaar in conflict. De lieden van de « Cinque Ports » vielen onverhoeds de schepen van Great-Yarmouth aan en staken er zowat vijf en twintig van in brand. Met dit treffen op zee moet heel waarschijnlijk in verbrand gebracht worden de aanval op de vissers van Blankenberge, kort na de aankomst van de Engelsen te Sluis de laatste dagen van Augustus. In de loop van September werden inderdaad niet minder dan 45 Blankenbergse vissersboten op hun terugkeer van de haringvangst op zee door de Engelsen aangerand. Een gelijktijdig klaagschrift somt de namen op van 35 Blankenbergse stuurlieden, die samen met het grootste gedeelte van hun manschappen, gedood werden, en van 10 andere stuurlieden, die eveneens vennoten verloren en schade oplieden. Al tezamen zouden bij deze overval zowat 365 Blankenbergse vissers het leven bij ingeschoten hebben. Klaarblijkelijk ging de aanval uit van de ongeregelde zee strijdkrachten van de « Cinque Ports » en andere Engelse havens, die in de expeditie een welgekomen gelegenheid zagen om aan zeeroverij te doen of om weerwraak te plegen. Toch wees dit op een verscherping van de economische moeilijkheden. Enkele weken later inderdaad, in het begin van Oktober 1297, trof Edward I met de Franse koning Filips de Schone, een akkoord, waarvan Gwijde van Dampierre uitgesloten werd. De Engelsen hielden Gent en het Zwin bezet, de Fransen Brugge en de Vlaamse kust met de visserijhavens Nieuwpoort en Duinkerke. In dezelfde maand gingen, volgens een tweede klaagschrift, de mannen van de « Cinque Ports » in het Zwin over tot de verbeurdverklaring van 13 van de laatste Blankenbergse boten, die aldaar hun vangst hadden kunnen aanvoeren. De schepen met al hetgeen aan boord was, netten, ankers, tuigage en vis, werd aangeslagen. Vaartuigen, ankers en vistuig konden door de eigenaars tegen betaling van losgeld terug ingekocht worden. De aangeslagen vis in het totaal 143 last (+ of — 150.000 kilos) haring, werd op bevel van de « bailiff » van Sandwich verkocht en dit in tegenwoordigheid van Pieter Terninc, een grafelijk ambtenaar, waarschijnlijk op dat ogenblik baljuw van Biervliet. Dit laat het vermoeden wettigen, dat de verbeurdverklaring van de door de Engelsen aangeslagen schepen gebeurde als vergoeding voor de door deze laatsten geleden schade. Wat er ook van zij, de beide Blankenbergse klaagschriften van 1297 zijn zeer belangrijk voor de kennis van de Vlaamse haringvisserij op het einde van de XIIIe eeuw. Ze leren

ons, dat de bemanningen van de vissersboten tijdens het haringseizoen bestonden uit de stuurman en diens vennoten, waarvan het aantal van 8 tot 15 bedroeg en dat de boten tot 16 last of meer dan 16.000 kilos haring per eenheid en per vangstreis konden aanvoeren. De cijfers van de gedode en beroofde bemanningen op zee en in het Zwin, al te zamen zowat 60 stuurlieden en 600 a 750 vissers, die daarom niet allen uit Blankenberge zelf waren, voistaan om ons een denkbeeld te geven van de omvang van de Blankenbergse haringvisserij vóór 1297, maar tevens ook van de omvang van de ramp, die dit bedrijf door de Engelse overval had getroffen. Het volgend jaar is er dan ook spraak van grote armoede onder de Blankenbergse vissersbevolking, waarvan het aantal gezinnen tot zowat 100 terugviel.

Koning Edward verliet in het begin van het jaar 1298 het graafschap om naar zijn land terug te keren. Vlaanderen zelf werd in 1300, na het vertrek van de laatste Engelsen, volledig door Philips de Schone in bezit genomen en bij Frankrijk ingelijfd. Eerst in 1302 zouden de Fransen door de opstand van Brugge en de slag bij Kortrijk uit het land verdreven worden. Ook op zee zou worden gevochten. De onveiligheid in de Britse wateren werd bovendien nog verhoogd wegens de oorlog tussen de Engelsen en de Schotten. Van deze omstandigheden maakten de Vlaamse vissers dan ook gebruik om Franse en Engelse schepen op zee aan te vallen en aan vrijbuitery te doen. Aldus maakten in 1302 de Blankenbergenaars een buit van « viande goed » bestaande uit haring, huiden en 37 zakken wol, waarvan ze de helft van de opbrengst als aandeel aan de gemeente Brugge uitbetaalden. In 1303 deden vooral de lieden van Nieuwpoort en van Lombardsijde als zeeroovers van zich spreken. Aangezien Vlaanderen evenwel niet in oorlog met Engeland was, werden de schuldigen door de Vijf Goede Steden van Vlaanderen veroordeeld tot uitkering van een schadevergoeding aan de door hen beroofde Engelse kooplieden. Het volgend jaar evenwel, in 1304, werd de Vlaamse vloot in de verder strijd tegen Frankrijk, door de verenigde Franse en Hollandse smaldelen vóór Zieriksee in Zeeland verslagen, wat op maritiem gebied voor Vlaanderen een grote ramp betekende. Dit werd nog verergerd door de ondertekening van de zware Vrede van Athis-sur-Orge, waardoor de twee Goede Steden Rijsel en Douai van het graafschap werden afgescheiden, om naderhand bij Frankrijk te worden gevoegd.

De jaren, die volgen op de vrede van Athis worden gekenmerkt door stijgende moeilijkheden met de Engelsen, zowel op zee als in de Engelse havens Niet tegenstaan de Vlamingen absoluut niet van zeeroverij vrij te praten waren, moet de onveiligheid op zee toch niet zozeer aan hen, dan wel aan de Engelse vrijbuitery en de economische en politieke moeilijkheden toegeschreven worden. De verschillende klaagbrieven door zee lieden van Duinkerke, Nieuwpoort, Lombard-

sijde, Oostende, Blankenberge, Muide en Biervliet, langs de graaf van Vlaanderen om, bij de Engelse koning ingediend, maken slechts gewag van beslaglegging in de Engelse havens en aanvallen op zee in de periode 1302-1319. Een Blankenbergs klaagschrift somt de namen op van een dertigtal stuurlieden, die in de jaren 1303 tot 1310 in de Engelse Hartlepool, Whitby (York), Kirkley en Norwich (Norfolk, nabij Great-Yarmouth), wegens beslagneming van hun schip, netten, ankers en vangst en wegens betaling van losgeid, schade leden of op zee aangevallen werden en soms doden onder hun bemanningen te betreuren hadden. Deed de koning van Engeland, Edward I, dan niets om deze wandaden tegen te gaan? Toch wel. In 1303 had de Engelse vorst aan alle vreemde kooplieden tegen betaling van tol uitgebreide vrijheden toegekend, waaronder vrijheid van verkeer en van handel. In 1306 vaardigde hij het verbod uit de vreemde vissers tegemoet te varen om hun vangst op zee over te nemen. Voortaan mochten ook te Yarmouth de vreemde zeelieden hun vangst in alle vrijheid lossen en onder bemiddeling van de ingezetenen hun vis aan de man brengen.

De bestaande gewoonten, namelijk de « voorkoop » en de bemiddeling van de « weerden » of makelaars en opkopers, waren evenwel te diep ingeworteld opdat men ze zou hebben kunnen uitroeien. Aldus bleven ook de misbruiken, die er meer verbonden waren, als de opdringerigheid en de brutaliteit van de ingezetenen uit de Engelse havens ten opzichte van de vreemde vissers, voortbestaan. Edward I stierf in 1307 en zijn opvolger, Edward II, stond weldra voor nog grotere moeilijkheden dan zijn voorganger. De onveiligheid op zee bereikte een toppunt in de jaren 1309-1311. Er bleven ons voor deze periode heel wat klaagschriften bewaard. Aldus werden, volgens een van deze bescheiden, in 1310 of daaromtrent alleen reeds een zevental Duinkerke stuurlied in de havens van Whitby en van Ravenscar aangevallen, mishandeld en beroofd. Een tiental stuurlieden van Lombardside verloren hun schip en vangst, waaronder gezouten haring, in de havens van Kirkley, Harwich, Ipswich en Sandwich of vonden tussen Dover en Witzand in schermutselingen de dood op zee.

Ook een groot aantal Nieuwpoortse stuurlied werd omstreeks 1310 op zee verontrust, steeds op dezelfde wijze. Het moet feitelijk toegegeven worden, dat de oorlog tussen Engeland en Schotland, welke op dat ogenblik woedde, aan de Vlamingen een uitstekende gelegenheid aan de hand deed om aan de zeeroverij te doen. Wel is waar werden tussen de graaf en de Engelse koning onderhandelingen tot herstel van de veiligheid op zee geleid, maar zonder veel resultaten. Reeds in Oktober 1310 moeten er tussen de steden van Vlaanderen en Zeeland besprekingen nopens deze kwestie gevoerd zijn geworden. We weten het omdat de vertegenwoordigers van Ieper er aan deel namen en in de Ieperse stadsrekening gewag wordt gemaakt van « 1 acort entre les Flamens et de cheaus de Zelande de 1 harenghison ». Wat de onderhandelingen

met Engeland vooral bemoeilijkte, was het feit, dat op een zeker ogenblik vóór « Crawdown » (Crasdun in de teksten) een ware zeeslag tussen Vlaamse en Engelse schepen geleverd geworden was. Toch gaf Edward II op 10 Juli 1311 aan de « bailiffs » van Great-Yarmouth opdracht alle vergeldingsmaatregelen tegen overzeese vissers te staken. Vissersboten, haringvangst en andere zaken mochten, als vergoeding voor vroeger geleden schade, niet meer aangeslagen worden. Reden hiervoor was dat Great-Yarmouth zijn bloei hoofdzakelijk aan het bezoek van de vreemde vissers, waaronder vooral van die uit Vlaanderen, Zeeland en Holland, te danken had. Nu deze zeelieden uit schrik voor zeeroverij en represaille meer en meer Yarmouth, meer en meer links lieten liggen en achterwege bleven, werd de welvaart van de grote Engelse aanvoerhaven ernstig in gevaar gebracht. Dit verklaart dan ook waarom op 1 Januari 1312 de Engelse koning er eindelijk toe kwam met de graaf van Vlaanderen een nieuw akkoord te sluiten. De verdere onderhandelingen, die tussen de beide vorsten gevierd werden, konden evenwel de veiligheid op zee niet volledig herstellen. In de periode gaande van 1312 tot 1319 werden nog meermaals stuurlieden uit Duinkerke, Nieuwpoort, Lombardside en Oostende op zee of in de Engelse havens mishandeld of beroofd. Klaagschriften nopens dergelijke wandaden bleven ons bewaard voor de jaren 1313, 1314, 1317, 1318 en 1319. Eerst omstreeks 1320 blijkt er opnieuw meer veiligheid op zee te zijn ingetreden. Op het vreedzaam optreden van de vissers en andere zeelieden op zee mag men zich evenwel niet blind staren. Het zeemansleven is steeds vol risico's geweest. Het lag bovendien in de gewoonte van die tijd, dat de meeste zeelieden tegelijk aan zeevisserij, koopvaardij en zeeroverij of kaapvaart deden en, wegens vroeger opgelopen schade, zichzelf recht verschaften, zonder in het geheel met de door hun vorsten afgesloten vredes- en handelsverdragen rekening te houden.

Dank zij nieuwe in 1323 en 1324 afgesloten handelsverdragen en overeenkomsten, konden de Vlamingen tot aan de uitbarsting van de Honderdjarige oorlog in 1337 zich opnieuw met grotere zekerheid ter haringvangst in de Engelse wateren vóór Great-Yarmouth begeven. Toch hadden in 1324 sommige vissers uit Nieuwpoort zich nogmaals op zee tegen vrijbuiters uit deze stad te verdedigen. De bloeiperiode van Yarmouth liep evenwel ten einde. Nog in 1344, deden tussen 28 September en 30 October niet minder dan 60 vreemde schepen de haven aan en sloegen er haring in, wat wijst op deze bloei. De verzanding van de havengeul in 1347, wegens de verplaatsing van de uitmonding van de Yare, iets wat voordien reeds verscheidene malen gebeurd was, was dit maal voor Yarmouth noodlottig. Mede wegens de talrijke misbruiken in de handel, die er steeds waren blijven voortbestaan, werd de oude Engelse havenplaats meer en meer door de vissers in de steek gelaten.

Voortaan voerden de Vlaamse haringvissers hun vangsten zoveel mogelijk naar de eigen thuishavens

aan. Daartoe zouden ze de gevangen vis in tot « korf-haring », « gezouten haring » en « vivelo ». Waarin de juiste bewerking van de « vivelo » bestond, hebben we tot nog toe niet kunnen uitmaken. De term « vivelo » of « herenc de Vijfle » schijnt afgeleid te zijn van de plaatsnaam « Fiveley », heden Filey, een zeer oude Engelse haven, gelegen nabij Scarborough in York. Heel waarschijnlijk was de « vivelo » een eerste soort bewerking van de vis in de aard van het latere kaken. Wat er ook van zij, de pogingen door de vissers aangewend om hun vis in de beste voorwaarden in de eigen havens aan te voeren zou ten slotte leiden naar de techniek van het haringkaken, de kunst om de haring op zee te reinigen en in tonnen te slaan.

Roger DEGRYSE.

Société belge des Peintures

ANCIENNEMENT

LES FILS LEVY-FINGER

Tél. 26.39.60
26.43.07

B R U X E L L E S
rue E. Tollenaere, 34

LA FREGATE

-- Peintures marines et sous-marines --

★ ● ★

VERNIS pour BATEAUX

CONTRATS D'ENTRETIEN

A FORFAIT DE TOUTES INSTALLATIONS

**TELECOMMUNICATIONS
TELEVISION
RADAR**

VENTE — LOCATION — ENTRETIEN
MATÉRIEL ÉLECTRONIQUE

Anvers - Ostende - Zeebrugge - Bruxelles
Léopoldville - - Matadi - - Elisabethville
Stanleyville - Jadotville.

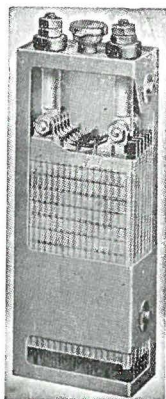
Siège Social : 25, Boulevard du Régent, 25 — Bruxelles

La Métropole

SES INFORMATIONS GÉNÉRALES

SES RUBRIQUES SPÉCIALES

SA PAGE MARITIME

POUR VOTRE SÉCURITÉ,

utilisez la BATTERIE D'ACCUMULATEURS AU CADMIUM-NICKEL

« A L K L U M »

DURÉE 15/20 ANS

CONSULTEZ LES SPÉCIALISTES DE L'ÉLECTRICITÉ

L'Electro-Navale & Industrielle, s. a.

63, rue de l'Empereur, ANVERS.

Tél. 33.79.90 (6 lignes)